

УДК 37.047:159.9

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ АБІТУРІЄНТІВ
НА ПСИХОЛОГІЧНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ**

Н.В. Гриньова

Кафедра психології,

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

вул. Садова, 2, Умань, Україна 20300

У роботі представлено доцільність проведення профвідбору бажаючих оволодіти спеціальністю «Практична психологія». Виділено основні завдання фахового випробування з використанням проєктивних методів та окреслено критерії визначення рівня готовності до навчання. Показано результати професійного відбору абітурієнтів.

Ключові слова: професійний відбір, практичний психолог, фахове випробування, проєктивні методи.

**PECULIARITIES OF PROFESSIONAL SELECTION OF UNIVERSITY
ENTRANTS FOR PSYCHOLOGICAL SPECIALITIES**

Nataliia Hrynova

Chair of Psychology,

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

28 Sadova Str., Uman city, Ukraine 20300

Relevance of conducting professional selection of those who wish to obtain speciality "Practical Psychology" has been presented in the paper. The main objectives of professional testing using projective techniques have been defined. Criteria for determining the level of readiness for studying have been specified. The results of professional selection of university entrants have been shown.

Keywords: professional selection, practical psychologist, professional testing, projective techniques.

Вступ. Проблема профвідбору абітурієнтів, які вступають на психологічні спеціальності, набуває все більшої актуальності. Підготовка фахівців за психологічними спеціальностями є специфічною, так як передбачає наявність певних вимог до професійної кваліфікації. Під час профвідбору абітурієнтів, які вступають на психологічні спеціальності, на відповідність професійним вимогам можуть вказувати: психологічний потенціал, духовність, етика, моральність, вихованість, психічна стійкість, відсутність психічних відхилень та ін. Такі якості абітурієнт не може проявити під час традиційного екзамену, чи тестування, необхідні спеціальні умови їх прояву під час фахового вступного випробування.

Постановка проблеми. Основою фахового випробування зі спеціальності «Практична психологія» можуть слугувати проєктивні методи дослідження особистості, які дозволяють проникати в динамічні характеристики особистості. На факультеті соціальної та психологічної освіти діє центр психологічного діагностування та тренінгових технологій «Інсайт», одним із завдань якого є здійснення професійного психологічного відбору абітурієнтів, які найбільшою мірою відповідають вимогам спеціальності «Практична психологія» за своїми індивідуальними якостями. Протягом 2013-2015 років у процесі психологічного відбору взяли участь 143 особи.

Результати. Завданням професійного відбору було виявлення індивідуальних особливостей абітурієнтів, які відповідають вимогам фахової підготовки практичного психолога. Під час профвідбору використовувалася три види психодіагностичних завдань:

1. психоаналітична робота з використанням неавторського малюнку;
2. робота з ілюстраціями методик ТАТ та САТ;
3. малювання на тему (один малюнок на вибір): «Я – реальне, Я – ідеальне», «Як мене бачать в службовій ситуації», «Моє минуле, моє майбутнє», «Мій звичайний емоційний стан», «Дорога мого життя», «Карта мого внутрішнього світу», «Автопортрет».

За допомогою неавторського малюнку, абітурієнти психологічно презентували себе, складаючи розповідь за схемою: «Чому ви обрали саме цей малюнок?», «Що вам на малюнку подобається і що не подобається?», «Які емоції викликає у вас зображення?» і т.п. Використання прийому роботи з неавторським малюнком базується на метафоричності, що полегшує самовираження абітурієнта, та на механізмах проєкції, ідентифікації, перенесення, які є презентантами несвідомого психологічного змісту психіки [3, 15].

Аналіз відповідей допомагає психологу, який здійснює профвідбір, зробити діагностичні висновки про здатності абітурієнтів до: саморефлексії; невимушеного, вільного поводження з незнайомими людьми; передавання змісту самосприймання власного «Я»; свободи емоційного самовираження, а також про життєві цінності, пріоритети, особистісні орієнтири. Тематичне малювання дозволяє виявити психологічні особливості абітурієнтів, через проєктування несвідомого змісту психіки за допомогою символів [3, 18].

При здійсненні профвідбору абітурієнтам також пропонувалося вибрати ілюстрації з методик ТАТ і САТ, які зображають сюжетні сцени й відображають взаємодію між людьми (ТАТ), або тваринами (САТ), та дати їм психологічну інтерпретацію: «Розкажіть про взаємини між людьми, які зображені на картинці».

Представлення психологічної інтерпретації ілюстрацій з методик ТАТ і САТ дає змогу психологу діагностувати: рівень інтелектуального розвитку; зміст прихованих (неусвідомлюваних) потреб і мотивів особистості, зовнішніх і внутрішніх конфліктів, риси характеру; творчі здібності абітурієнта в інтерпретації візуальної продукції; наявність ознак тих чи інших психічних розладів та акцентуацій [1, 130].

Оцінка розповідей абітурієнтів здійснювалася за наступними критеріями визначення рівня готовності абітурієнтів до навчання за фахом «Практична психологія»:

Високий рівень:

- характерна здатність вільної й невимушеної поведінки в ситуації самопредставлення з використанням матеріалізованих засобів (неавторський малюнок, ілюстрації методик ТАТ і САТ), наявність та свобода спілкування, чіткість і логічність висловлювань саморефлексивного характеру;
- емоційність, свобода й адекватність самовираження;
- сформованість системи особистих цінностей, усвідомленість ієрархії цінностей (неавторський малюнок, тематичний малюнок);
- виражена мотивація досягнення, прагнення до професійної реалізації за визначеним фахом;
- здатність до адекватного психологічного визначення особливостей сімейних стосунків, конфліктів згідно з обраною ілюстрацією, можливість визначення власної ролі у розгортанні конфліктної ситуації (ілюстрації методик ТАТ і САТ);
- здатність розуміння психіки однолітків, конструктивна побудова стосунків із ними; відсутність страху, агресії, пихатості, ворожості до партнерів у спілкуванні (ілюстрації методик ТАТ і САТ);
- шанобливе ставлення до старших та авторитетних людей (ілюстрації методик ТАТ і САТ) [2, 10].

Середній рівень:

- взаємодія в ситуації спілкування адекватна, невимушена, але без ініціативи вибору для самопрезентації матеріалізованих засобів (неавторський малюнок, малюнок на задану тему);
- здатність логічно й коректно висловлювати думки про себе;
- певна емоційна неадекватність при самопредставленні, сформованість системи ціннісних орієнтирів при деякій невизначеності ціннісних пріоритетів (неавторський малюнок, малюнок на задану тему);
- мотивація досягнень проглядається через опис ілюстрацій недостатньо, невиразно окреслюється прагнення до професійної реалізації, тенденція проникнення в сімейні стосунки, конфлікти, визначення власної ролі в їх

розгортанні, зміст ілюстрацій розкривається з посередньою точністю (ілюстрації методик ТАТ і САТ);

- певна спроможність до узгодження власної автономії, поведінки і її підпорядкування зовнішнім вимогам (ілюстрації методик ТАТ і САТ);
- здатність переборювати депресивні почуття, відсутність суїцидних намірів, агресії, аутоагресії (ілюстрації методик ТАТ і САТ);
- здатність забезпечити контроль за власною поведінкою, відсутність ворожості, пихатості, тривожності у спілкуванні [2, 12].

Низький рівень:

- скутість, пасивність, безініціативність у ситуації самопрезентації. Відсутність спроби скористатися матеріалізованими засобами (неавторський малюнок, малюнок на задану тему);
- обмеженість рефлексивних знань у висловлюванні думок про себе;
- емоційна неадекватність, у спілкуванні проглядається скутість, або гіперактивність поведінки;
- невизначеність системи життєвих цінностей, труднощі і напруженість у представленні перспективних орієнтирів та ціннісних пріоритетів (неавторський малюнок, малюнок на задану тему);
- несформована мотивація досягнення успіху при виконанні поставленого завдання;
- невизначеність прагнення до професійної реалізації за обраним фахом;
- неадекватність розуміння сімейних стосунків, конфліктних ситуацій, власної ролі в їх розгортанні (ілюстрації методик ТАТ і САТ);
- труднощі у встановленні контактів з однолітками, що діагностуються за змістом інтерпретації ілюстрації, об'єктивуванням труднощів у подоланні примітивних та інфантильних страхів, нездатність конструктивно долати депресивні стани, неможливість усвідомити їх причини (ілюстрації методик ТАТ і САТ) [2, 14].

Висновки. Результати професійного відбору за спеціальністю «Практична психологія» свідчать про те, що переважна більшість

абітурієнтів (109 осіб) продемонстрували середній рівень психологічних здатностей до роботи за фахом практичного психолога, високий рівень – 20 осіб, низький рівень – 14 абітурієнтів. Отже, використання проєктивних методів в процесі профвідбору на психологічні спеціальності дозволяє виявити професійно придатних абітурієнтів для навчання та здійснення професійної діяльності за фахом практичного психолога.

Список використаних джерел

1. Мюррей, Г. Применение теста тематической апперцепции / Г. Мюррей // Проективная психология. – 2000. – С. 129–135.
2. Фахове вступне випробування зі спеціальностей «Психологія», «Практична психологія» / [Т. С. Яценко, О. В. Глузман, С. М. Авраменко та ін.] ; за ред. Т. С. Яценко. – Ч. : ПП Чабаненко Ю. А., 2008. – 128 с.
3. Яценко, Т. С. Арт-терапевтичні технології в роботі психолога / Т. С. Яценко, І. В. Калашник, І. О. Чернуха. – К. : Марич, 2009. – 68 с.